

LIETUVOS VISUOMENINIŲ ORGANIZACIJŲ VĒLIAVOS 1918–1940 METAIS

Eduardas Remecas

Lietuvos nacionalinis muziejus
Arsenalo g. 1, LT-2001 Vilnius
El. paštas: remecas@yahoo.de

Įvadas

2011 m. vasario 16 d. Istorinėje Prezidentūroje Kaune buvo pristatytas katalogas–albumas „Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys“¹. Šioje knygoje ne tik publikuojamos visos muziejaus rinkinyje saugomos vėliavos (484 vnt.), bet ir yra plačiau aprašyta visuomeninių Lietuvos organizacijų raida bei vėliavų tradicijos (autorė V. Akmenytė-Ruzgienė). Knyga yra išskirtinė tuo, kad joje pristatomas visas muziejuje saugomas rinkinys, o jis, kaip pažymi leidinio sudarytojos, yra didžiausias vėliavų rinkinys Lietuvos muziejuose. Nors iki katalogo išleidimo Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus buvo surengęs dvi vėliavų parodas (1989, 1997 m.), buvo išleisti ir jų katalogai, tokio visa apimančio darbo iki šiol Lietuvoje nebuvo.

Šio straipsnio tikslas yra ne pristatyti naują vėliavų katalogą, o parodyti, kad ši tema dar labai mažai tyrinėta ir tai aiškiai atsispindi knygoje. Įžanginiame knygos

straipsnyje daugiausia dėmesio yra skirta ne pačioms vėliavoms, o jų tradicijoms ir ritualams. Kataloginė dalis yra sudėliota pagal organizacijas ir pateikta kiekvienos jų istorinė apžvalga. Bet apie pačias organizacijų vėliavas beveik nėra jokios informacijos. Tačiau organizacijų vėliavų apipavidalinimai ir įsigijimai buvo labai reglamentuojami. Buvo aiškiai nustatyta, kaip turi atrodyti viena ar kita vėliava – spalvos, medžiagos, dydžiai, vaizdai, vėliavos kotas ir priedai. Labai krinta į akis ir tai, kad knygos kataloginėje dalyje vėliavos dažniausiai datuotos ne tikslia data, o nurodant XX a. trečią arba ketvirtą dešimtmečius. Tačiau visų organizacijų vėliavos turi savo sukūrimo metus ir svarbiausia – vėliavos įteikimo ir pašventinimo datas. O kur dar vėliavų projektų autoriai (kataloge minimi tik penkių vėliavų dailininkai) ar gamintojų ir siuvėjų vardai. Neaprašyti liko ir vėliavose pavaizduoti simboliai, o juk jie kaip tik ir atspindi pačias organizacijas.

Tarpukario Lietuvos spaudoje apie organizacijų vėliavas yra pateikta gana daug informacijos. Organizacijų leidiniuose buvo dedami vėliavų pavyzdžiai su iliustracijomis, pateikiami jų matmenys, spal-

¹ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys / Sudarė Reda Stuinienė, Vilma Akmenytė-Ruzgienė. Kaunas, 2010, 288 p.

vos, kotų viršūnių pavyzdžiai. Spaudoje organizacijų padaliniai labai dažnai rašydavo apie savo skyriaus vėliavos įsigijimą, kartais minėdami jos kainą ir ją pasiuvusias siuvėjas. Daug papildomos informacijos apie draugijų vėliavas galima rasti ir Lietuvos centriniame valstybės archyve. Tačiau bylų, skirtų atskirai vėliavoms, beveik nėra². Archyvinėse bylose bendrų žinių apie vėliavas yra gerokai mažiau nei spaudoje, tačiau jose randame daug papildomos informacijos apie įvairių skyrių įsigijamas vėliavas, jas siuvusių siuvėjų vardus ir vėliavų priedų gamintojus. Gaila, tačiau visa šia gausia informacija iki šiol yra nepasinaudota. Šiame straipsnyje nesiekiami aptarti visas Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje esančias organizacijų vėliavas. Taip pat nebus per daug gilinamasi į skyrių vėliavų įsigijimą. Nepaisant to straipsnyje yra pateikiama daugiau kaip 50 vėliavų įsigijimo arba šventinimo datų, o tai sudaro penktadalį muziejuje saugomų vėliavų³. Straipsnio tikslas yra atskleisti kelis svarbiausius faktus apie kai kurių organizacijų vėliavas – akcentuoti jų sukūrimo datas, išvaizdos raidos etapus, projektų autorius ir kitą svarbią informaciją. Nustatyti vėliavų išvaizdos raidos etapai netiksliai datuotas vėliavas padeda datuoti daug tiksliau nei XX a. trečiu ar ketvirtu dešimtmečiu. Taip pat tikslesni vėliavų datavimai leidžia numanyti, kaip galėjo atrodyti įvairios neišlikusios skyrių vėliavos. Pagrindiniai šaltiniai rengiant šį straipsnį buvo to meto periodinė spauda ir Lietuvos centriniame

² Paminėtina tik viena Lietuvos tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ byla – Susirašinėjimai vėliavų reikalais, 1931 05 01–1932 11 26 // LCVA. F. 954, ap. 1, b. 11.

³ Skaičiuojama be muziejuje saugomų užsienietiškų vėliavų ir skautų vėliavėlių.

valstybės archyve saugomos Lietuvių katalikų jaunimo sąjungos „Pavasaris“, Lietuvos tautininkų sąjungos bei Lietuvių tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ bylos.

Tarpukario Lietuvoje veikė per 700 draugijų ir daugiau kaip 7 000 jų skyrių. Didelė dalis draugijų, taip pat jų skyrių buvo įsigiję savo vėliavas. Be draugijų, vėliavas turėjo ir įvairios mokyklos, kariniai pulkai, valstybinės organizacijos ir kt. Kartais vėliavos buvo sukuriamos vienam ar kitam renginiui (pvz., 1938 m. tautinei olimpiadai). Tarpukario Lietuvos organizacijų vėliavų istorinei raidai buvo labai svarbūs du įvykiai. Pirmasis jų – 1934 m. birželio 28–liepos 1 d. Kaune surengtas pirmasis visos Lietuvos eucharistinis kongresas. Ruošdamosi šiam išskirtiniam įvykiui, visos katalikiškos organizacijos rūpinosi įsigyti savo skiriamuosius ženklus – vėliavas, uniformas, ženklelius. Būtent dėl kongreso, kuriame dalyvavo apie 50 tūkst. organizuotų tikinčiųjų, labai daug skyrių įsigijo savo vėliavas. Antrasis svarbus įvykis buvo tų pačių metų rugsėjo 9 d. Tai prezidento Antano Smetonos 60-mečio jubiliejiniai renginiai. Švenčiant prezidento jubiliejų pirmą kartą buvo surengtas organizacijų vėliavų paradas. Šaulių sąjungos organizuotame parade dalyvavo apie 3 000 vėliavų⁴. Didžiąją šio parado dalį sudarė jaunųjų ūkininkų ratelių (598 vnt.), Šaulių sąjungos (370 vnt.) ir Skautų sąjungos (266 vnt.) vėliavos. Parade taip pat dalyvavo savanorių, invalidų ir atsargos karininkų, moterų katalikų, lietuvių liuteronių „Pagalbos“ draugijos, ypač gausiai pavašarininkų, tautininkų sąjungos, jaunaliuvių, ugniagesių, visų studentų, visuomeni-

⁴ Didžiosios IX. 9 iškilmės P. Vileišio aikštėje // Lietuvos aidas. 1934, rugsėjo 10, Nr. 205, p. 7.

nių, sporto ir jaunimo organizacijų, Vilniui vaduoti sąjungos vėliavos⁵. Labai daug organizacijų savo skyrių vėliavas įsigijo būtent norėdamos dalyvauti parade. Ypač daug vėliavų pasigamino jaunųjų ūkininkų rateliai. Skautų sąjunga šiam įvykiui paminėti išleido net specialias vėliavėles (apie 500 vnt.). „<...> kiekvieną vėliavą lydintieji asistentai neš specialiai skautams ir skautėms išleistas vėliavėles. Šios vėliavėlės liks brangi visiems skautų tuntams ir draugovėms atmintis.“⁶ Vienoje šių vėliavėlių puseje buvo pavaizduotos raidės AS (Antanas Smetona) ir skaičius LX (60), o kitoje data – 1934. Tos vėliavėlės yra publikuojamos ir Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus leidinyje, bet jos pristatytos tik kaip draugovių gairėlės, nenurodant jų išleidimo priežasties. Be šių įvykių, svarbūs buvo ir 1938 m. Lietuvos nepriklausomybės dvidešimtmečio renginiai, tačiau jų metu didžioji dalis organizacijų ir jų skyrių jau buvo įsigiję savo vėliavas. Taip pat vėliavų istorijai svarbūs buvo jubiliejiniai organizacijų suvažiavimai. Būtent tokių įvykių metu didelė dalis skyrių įsigydavo savo vėliavas.

Muziejaus išleistame kataloge, kaip minėta, dauguma vėliavų nėra tiksliai datuotos, tačiau yra ir dar viena problema. Kataloge pateiktos vėliavų datos nebūtinai gali būti teisingos. Štai, pavyzdžiui, iš dešimties muziejuje saugomų Lietuvių katalikių moterų draugijos skyrių vėliavų teisingą datą atitiko vos viena. Lietuvių mokytojų tautininkų Dr. J. Basanavičiaus sąjungos Šiaulių skyriaus vėliavos data yra nurodoma 1932 m.⁷ Tačiau spaudoje ran-

⁵ Didžiosios IX. 9 iškilmės P. Vileišio aikštėje // Lietuvos aidas. 1934, rugsėjo 10, Nr. 205, p. 7.

⁶ Skautai iškilmingai rengiasi minėti Tautos Vado jubiliejų // Lietuvos aidas. 1934, rugsėjo 6, Nr. 203, p. 2.

⁷ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 234.

dame žinutę apie 1934 m. Šiaulių skyriaus darbų apyskaitą, kurioje rašoma, jog buvo įsigyta skyriaus vėliava⁸. Kad dauguma vėliavų yra datuotos klaidingai, patvirtina ir dalies Skautų, „Jaunosios Lietuvos“, Verslininkų sąjungų ir Lietuvos universiteto studentų „Varpo“ draugijos vėliavos. Apie šių vėliavų klaidingai nurodytas datas yra rašoma aptariant šių sąjungų vėliavas. Patikimą vėliavų datavimą gali garantuoti tik jų įregistravimo ar pašventinimo datos, tačiau tokių šaltinių kataloge nepateikta, tad ir didelės dalies vėliavų datavimas yra labai nepatikimas.

Lietuvos skautų sąjungos vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos 147 Lietuvos skautų sąjungos vėliavos ir vėliavėlės bei 14 jūrų skautų vėliavų ir vėliavėlių⁹. Kartu su techniniais parametrais yra nurodytos ir visų vėliavų datos. Tačiau datuojant vėliavas buvo padaryta labai daug klaidų. Pirmiausia paminėtina, kad, aprašant Lietuvos skautų sąjungą, buvo pateikta informacija, jog 1922–1925 m. skautų organizacija vadinosi Lietuvos skautų asociacija (LSA), 1925–1930 m. Lietuvos skautų brolija (LSB), o nuo 1930 m. rugsėjo – Lietuvos skautų sąjunga (LSS)¹⁰. Skautų vėliavose dažniausiai buvo pateiktos organizacijos pavadinimo santrumpos, o tai padeda vėliavas sugrupuoti pagal laikotarpius. Vis dėlto į tai katalogo sudarytojos neatsižvelgė. Dvi vėliavos, turinčios santrumpas LSB, datuojamos 1932 m.

⁸ Basanavietiečių daug dirbta // Lietuvos aidas. 1934, gruodžio 13, Nr. 284, p. 8.

⁹ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 144–179.

¹⁰ Ten pat, p. 144.

(Nr. 2.73; 2.137), o viena – 1934 m. (Nr. 2.32) ir net dešimt vėliavų, turinčių santrumpas LSS, yra datuojamos 1924–1925, 1927 ir 1929 m. (Nr. 2.43; 2.75–2.76; 2.105; 2.107; 2.116; 2.139; 2.144–2.145; 2.147).

Apžvelgiant gausią muziejuje saugomų skautų vėliavų kolekciją matyti, kad dauguma jų yra pasiūtos laikantis tam tikrų išvaizdos standartų. Iš to galima spręsti, kad sąjungos vėliavų išvaizda buvo reglamentuojama. Tačiau tai įvyko ne iš karto. Nors tuntai ir draugovės vėliavas pradėjo siūdinėti nuo 1922 m., dar ir 1928 m. vėliavų ir antspaudų pavyzdžių Vyriausiasis štabas nebuvo nustatęs ir dėl to rekomendavo laikinai susilaikyti nuo jų įsigijimo¹¹. Pirmieji vėliavų išvaizdos standartai buvo nustatyti 1930 m. balandžio 14 d. priėmus Lietuvos skautų brolijos statutą. Šio statuto priede buvo pateikti ir Vyriausiojo skautų štabo, rajono tunto, skautų vyčių bei skaučių draugovių vėliavų piešiniai¹². Tačiau jokio papildomo aprašo (matmenys, medžiaga, spalvos) nebuvo įdėta. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus vėliavų rinkinyje yra saugomos trys vėliavos (Nr. 2.30; 2.32–2.34), kurios visiškai arba iš dalies atitinka brolijos statuto prieduose publikuotus vėliavų piešinius. Tad visos šios vėliavos galėjo būti pasiūtos nuo 1930 m. balandžio iki rugsėjo, kai brolija tapo sąjunga. Pakeitusi pavadinimą vėliavų išvaizdų sąjunga pradžioje nekeitė. Taip galima spręsti iš to, kad yra žinomos laikantis paties standarto pasiūtos vėliavos su raidėmis LSB ir

LSS¹³. Tai įrodo ir nustatytos tikslios kelių vėliavų datos. Tačiau spaudoje apie skautų sąjungos vėliavos išvaizdos nustatymą jokių žinių rasti nepavyko. 1931 m. buvo paskelbta, kad štabo komisija svarsto draugovių ir tuntų vėliavų projektus ir numato, kad bus paruoštas visiems bendras vienos vėliavos pusės projektas, o kitą pusę galės apipavidalinti vienetai¹⁴. Vis dėlto, žvelgdami į vėliavas, saugomas muziejaus rinkinyje, matome, kad didžioji dalis draugovių ir tuntų savo vėliavoms naudojo 1930 m. vėliavų pavyzdžius. Ketvirtuo dešimtmečio antrojoje pusėje skautų vėliavų išvaizda vėl buvo kiek pakeista (Nr. 2.44–2.45 ir kt.), tačiau kada tai įvyko, spauda vėlgi nemini. Tiksliai ir aiškiai reglamentuotos spaudoje buvo aprašytos tik naujos skaučių vėliavos.

1935 m. gegužės 7 d. Vyriausiojo štabo posėdyje buvo priimta skaučių draugovių vėliava. Ji turėjo būti tamsiai žalia, vilnonė, 1,45 m ilgio ir 1 m pločio. Abiejose pusėse prisiūtos trispalvės (40 x 25 cm). Seserijos ženklas, papuošimai ir užrašai turėjo būti balti. Vėliavos kampe buvo galima išsiūti draugijos įkūrimo datą. Siūdinantis vėliavą turėjo būti griežtai laikomasi nurodyto pavyzdžio. Vėliavų piešiniai ir raidžių dydžiai buvo išsiūsti visiems skyriams, taip pat publikuoti laikraštyje „Vadovė“¹⁵. Šio 1935 m. nustatyto pavyzdžio vėliavų M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra 18 vnt. (Nr. 2.28–2.29; 2.38–2.43 ir kt.). Vis dėlto ne visos jos atitinka reglamentą. Dalis jų yra šilkinės, dalis išsiuvinėtos geltonais siūlais (Nr. 2.42; 2.109), dalies raidžių dydžiai yra mažesni arba didesni.

¹¹ Vyriausio skautų štabo pranešimas // Skautų aidas. 1928, Nr. 2, p. 10.

¹² Lietuvos skautų brolijos statusas ir jo priedai: [priimta 1930 V.D. m. balandžio m. 14 d.]. Kaunas: Vyriausias skautų štabas, 1930, p. 85–88.

¹³ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 148–149, 169.

¹⁴ Centre // Skautų aidas. 1931, Nr. 4, p. 2.

¹⁵ Draugovės vėliava // Vadovė. 1935, Nr. 2–3, p. 18–19.

Visas vėliavas nuo 1937 m. buvo galima užsisakyti Skautiškų reikmenų tiekimo skyriuje Kaune. Skaučių ir skautų draugovių vėliava kainavo 130 Lt, Jaunųjų skautų draugovės gairėlė – 24 Lt, skilties gairėlė (be piešinių) – 0,40 Lt, žalvarinis skaučių vėliavų antkotis – 17,50 Lt, skautų – 35 Lt, dviejų dalių sudedamoji vėliavos lazda – 6 Lt¹⁶.

Nors, kaip minėta straipsnio įžangoje, į skyrių (tuntų ir draugovių) vėliavų datavimą ypač gilinamasi nebus, kai kurių jų tikslų datavimą nurodyti yra būtina. Šie vėliavų datavimai yra svarbūs tikslinant kitų kataloge publikuojamų vėliavų datavimą.

1929 m. balandžio 23 d. buvo pašventinta Kėdainių tunto Lukšio ir Birutės draugovės vėliava¹⁷, kuri kataloge klaidingai datuota 1932 m. (Nr. 2.73). 1929 m. gruodžio 15 d. buvo pašventinta Telšių Živilės draugovės vėliava¹⁸, kuri kataloge taip pat klaidingai datuota 1932 m. (Nr. 2.137). Abi šios vėliavos turi įrašus, kad jos yra skautų brolijos. Taip pat šios vėliavos yra išskirtinės savo apipavidalinimu – jos neatitinka nuo 1930 m. nustatyto standarto.

1931 m. pavasarį vėliavą įsigijo Panevėžio tunto Mirgos draugovė¹⁹. Ši vėliava kataloge klaidingai datuota 1932 m. (Nr. 2.92). Šios vėliavos, nors ji ir yra išskirtinė, apipavidalinimas jau yra daug kuo panašus į nustatytą standartą. Kiek kitokios, bet vėlgi panašaus standarto yra ir Tauragės rajono D. L. K. Vytauto ir L. K. Gražinos draugovių vėliavos (Nr. 2.133; 2.136).

¹⁶ Ruošiamos skautų šventės // Skautų aidas. 1937, Nr. 10, p. 227.

¹⁷ Kėdainių tuntas // Skautų aidas. 1929, Nr. 5–6, p. 19.

¹⁸ *Algimanto šunelis*. Telšių skautai // Skautų aidas. 1930, Nr. 2, p. 26.

¹⁹ *Skltm. B. Panevėžys* // Skautų aidas. 1931, Nr. 18, p. 2.

Šios vėliavos draugovėms buvo įteiktos 1932 m. balandžio 23 d.²⁰ Visus 1935 m. nustatytus skaučių vėliavos pavyzdžio standartus iliustruoja Biržų tunto Mirgos draugovės vėliava, kuri buvo įteikta 1936 m. sausio 26 d.²¹, o ne 1931 m., kaip nurodyta kataloge (Nr. 2.28). Dar dvi tokio pat pavyzdžio vėliavos buvo įteiktos 1938 m. Balandžio 30 d. vėliava buvo įteikta Šakių Birutės skaučių draugovei²² (Nr. 2.116), o liepos 20 d. – Kauno Nemuno tunto Rėdos draugovei²³ (Nr. 2.41). Kataloge šių vėliavų datos buvo nurodytos klaidingai – 1924 m. ir 1934 m.

Kada buvo patvirtintos naujo pavyzdžio skautų vėliavos, nustatyti nepavyko, bet paminėtinos dvi vėliavos, kurių datos yra tiksliai žinomos. Šakių Vinco Kudirkos draugovės vėliava buvo įteikta 1938 m. balandžio 30 d.²⁴, o ne 1932 m., kaip yra nurodyta kataloge (Nr. 2.117). Klaipėdos tunto Kęstučio draugovei vėliava buvo įteikta 1939 m. sausio 21 d.²⁵, o ne 1924 m. (Nr. 2.75). Abi šios vėliavos yra vienodo standarto ir gamintos to paties gamintojo. Muziejuje yra saugomos identiškos dar trijų draugovių vėliavos (Nr. 2.44; 2.45; 2.83). Neabejotinai visos šios vėliavos buvo gamintos panašiu laiku ir jas galima laikyti vėlyviausiomis skautiškomis vėliavomis.

Be tiksliai nustatytų vėliavų datų, dar galima pažymėti, kad Tauragės rajono tun-

²⁰ Kronika. L.S.S. Tauragės rajono tuntas. Tauragė. 1937 m. gegužės mėn. 15 d., p. 31.

²¹ *Ign. Pr-s.* Biržų tuntui jau 5 metai // Skautų aidas. 1936, Nr. 2, p. 48–49.

²² J. K-ka. Didelės skautų iškilmės // Lietuvos aidas. 1938, gegužės 5, Nr. 199, p. 7.

²³ Kauno skaučių draugovė gavo vėliavą // Lietuvos aidas. 1938, liepos 22, Nr. 324, p. 5.

²⁴ Ten pat.

²⁵ *Varnėnas*. Klaipėdos D. L. K. Kęstučio dr-vės vėliavos įteikimo šventė // Skautų aidas. 1939, Nr. 3, p. 69.

tų D. L. K. Gedimino ir M. Pečkauskaitės draugovių vėliavos negali būti datuojamos 1932 m. (Nr. 2.134–2.135), nes šios draugovės vėliavų neturėjo net ir 1936 m., o M. Pečkauskaitės draugovė savo vardą gavo tik 1933 m. kovo 3 d.²⁶ Tokių klaidų datuojant skautų sąjungos vėliavas, matyt, yra daug, o kai kurios klaidos yra labai akivaizdžios. Pavyzdžiui, Panevėžio tunto Dariaus ir Girėno vėliavos data yra nurodyta 1932 m. (Nr. 2.91), tačiau lakūnai S. Darius ir S. Girėnas žuvo 1933 m. liepos 17 d. Dariaus ir Girėno draugovė Ramygaloje buvo įkurta 1933 m. rugsėjo 21 d. Vėliava draugovei buvo įteikta 1936 m. gegužės 21 d.²⁷

Lietuvių katalikų jaunimo sąjungos „Pavasaris“ vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos 129 „Pavasario“ sąjungos vėliavos²⁸. Senesnio pavyzdžio vėliavos pasižymi labai didele įvairove. 1933 m. pertvarkius sąjungą į federaciją, mergaičių (41 vėliava) ir vyrų (34 vėliavos) sąjungų vėliavos labai didelių skirtumų nebeturėjo. „Pavasario“ sąjungos vėliavoms knygoje yra skirta nemažai vietos, tačiau visa informacija pateikta ne prie skyriaus apie „Pavasario“ sąjungos vėliavas, o tik kaip pavyzdys, iliustruojant to meto vėliavų tradicijas²⁹. Iš to, kas pa-

²⁶ Marijos Pečkauskaitės draugovė. L.S.S. Tauragės rajono tuntas. Tauragė. 1937 m. gegužės mėn. 15 d., p. 21.

²⁷ Didelės skautų iškilmės // Lietuvos aidas. 1936, gegužės 25, Nr. 238, p. 6.

²⁸ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 180–213.

²⁹ *Akmenytė-Ruzgienė V.* Vienybė, pareiga, tradicija: visuomeninių Lietuvos organizacijų vėliavos 1918–1940 m. // Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 45–47, 49–51.

rašyta knygoje, lieka neaišku, kaip ir kada kito „Pavasario“ sąjungos vėliavų išvaizda. Taip pat knygoje nėra viena nuo 1933 m. gaminta vėliava neturi tikslaus datavimo. Tad sudėliokime viską paeiliui.

„Pavasario“ sąjunga savo vėliava susirūpino per antrąją pavasarininkų konferenciją, kuri vyko Kaune 1920 m. rugsėjo 3–4 d. Jos metu buvo sudaryta komisija iš dviejų žmonių – Edvardo Misevičiaus (1883–1946) ir Vytauto Bičiūno (1893–1943) – vėliavos projektui paruošti³⁰. Projektas buvo parengtas 1921 m. Tikėtina, kad vėliavos projekto autorius buvo dailininkas V. Bičiūnas. Pirmoji sąjungos vėliava (Centro valdybos) buvo pašventinta 1922 m. rugpjūčio 18 d. Vienoje žydro dangaus spalvos vėliavos pusėje buvo išsiūta emblema: kanklės – jaunimo linksmumo, dainų mėgimo simbolis, kryžius – katalikiškųjų idėjų gynimo ir Kristaus doros, ir knygos – ženklas organizacijos, kurios tikslas mokytis, kultūrintis, kartu laikantis politinių partijų linijos. Visus tuos ženklus iš viršaus nušviečia auksiniai saulės spinduliai³¹. 1922 m. ketvirtosios konferencijos metu buvo nutarta į „Pavasario“ sąjungos įstatų 42 str. įrašyti, kaip turi atrodyti sąjungos vėliava. Žydro dangaus spalvos šilkinės vėliavos vienoje pusėje buvo sąjungos ženklas ir įrašytas šūkis „Dievui ir tėvynei“, antroje pusėje – L. K. J. „Pavasario“ sąjungos kuopos pavadinimas³². 1924 m. sąjunga jau turėjo 134 vėliavas³³. 1924 m.

³⁰ *V. A-tė.* Antroji Pavasarininkų konferencija Kaune 1920 m. rugsėjo 3–4 d. // Pavasaris. 1920, Nr. 10, p. 13.

³¹ *A. V-t.* Ketvirtoji metinė Pavasarininkų atstovų konferencija Kaune // Pavasaris. 1922, Nr. 8–9, p. 10.

³² *A. V-t.* Ketvirtoji metinė Pavasarininkų atstovų konferencija Kaune // Pavasaris. 1922, Nr. 10, p. 15.

³³ Kongreso uždarymas (II plenumo posėdis) // Pavasaris. 1924, Nr. 14, p. 20.

sajunga priėmė naują ženklą, kuriame nebeliko kanklių, bet atsirado žodis „Pavasaris“. 1926 m. vasario 11 d. „Pavasario“ sąjungos pakeistų įstatų 73 § rašoma: „<...> sąjungos ženklas vėliavoje: ties knygomis, apačioje susikeičia kryžius ir kanklės, viršuje žvaigždė saulės rutulyje, iš kurios spinduliai krinta ant kanklių, kryžiaus ir knygų.“³⁴ Kartu pateikiama pastaba, kad vėliavoms galima naudoti dabartinio ženklielio emblemą. Naujojo ženklo vaizdai buvo pateikti ant įstatų knygelės viršelio ir atvarte. 1927 m. birželio 18 d. „Pavasario“ sąjungos pakeistų įstatų 100 § rašoma, kad ženklas vėliavoje ir nešiojamas ant krūtinės – kryžius, tekanti saulė su spinduliais, apačioje atskleista knyga, viršuje parašas „Pavasaris“³⁵. Kartu pateikta pastaba, kad vėliavoms galima naudoti senojo ženklielio emblemą. Iš viso to matome, kad pačioje pradžioje vėliavos pavyzdys nebuvo griežtai reglamentuotas ir tai lėmė didelę jų įvairovę.

Nuo ketvirto dešimtmečio sąjunga savo vėliavos išvaizda susirūpina kiek labiau. 1929 m. lapkričio 30 d. žurnale „Pavasaris“ buvo pateiktas medžiagos, dydžių (atskirai kuopoms, rajonams, regionams, centrai), išvaizdos – dizaino ir spalvų, pagražinimų, koto ir jo pagražinimų, taip pat viso ceremonialo aprašymas ir vėliavos nuotrauka³⁶. Medžiagai, pagražinimams ir kotams griežtų reikalavimų nebuvo. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugomos aštuonios 1929 m. pavyzdžio vėliavos (Nr. 7.4; 7.40; 7.45;

³⁴ Lietuvių katalikų jaunimo „Pavasario“ sąjungos įstatai. Kaunas, 1926, p. 25–26.

³⁵ Lietuvių katalikų jaunimo „Pavasario“ sąjungos įstatai: [su pakeitimais, įregistruoti 1927 m. birželio mėn. 18 d.]. Kaunas: Mankienės sp., 1928.

³⁶ L. K. J. „Pavasario“ Sąjungos ceremonialas. I. Vėliava // Pavasaris. 1929, Nr. 20, p. 559–561.

7.58; 7.69; 7.79; 7.100; 7.120). Visos jos turėjo būti siūtos 1930–1933 m. Tai patvirtina ir nustatytos tikslios penkių vėliavų datos. Betygalos kuopos vėliava buvo pašventinta 1930 m. kovo 30 d.³⁷, Veiverių – 1932 m. liepos 24 d.³⁸, Kruopių – 1932 m. rugpjūčio 7 d.³⁹, Pažerų – 1933 m. spalio 8 d.⁴⁰, Šiluvos – 1932 m. birželio 26 d.⁴¹ Pastaroji vėliava, kaip teisingai yra nurodyta kataloge, už 400 litų buvo įsigyta 1931 m.⁴² Dar viena Palangos kuopos vėliava, kuri yra labai panaši į 1929 m. pavyzdžio, buvo pasiūta 1931 m.⁴³

Vis dėlto net ir po to, kai 1929 m. buvo priimtas naujas vėliavos pavyzdys, didelė dalis kuopų ir toliau siuvisi senojo pavyzdžio vėliavas, kartais net su senuoju sąjungos ženklu – kanklėmis. Sakysime, seno pavyzdžio Linkuvos rajono vėliava buvo pašventinta 1930 m. rugpjūčio 31 d.⁴⁴, kataloge jos data klaidingai nurodyta 1926 m. (Nr. 7.49). Tytuvėnų kuopos vėliava buvo pašventinta 1931 m. liepos 19 d.⁴⁵ (Nr. 7.106), Čekiškės – 1931 m. rugsėjo 20 d.⁴⁶ (Nr. 7.8), Stačiūnų – 1932 m. liepos 10 d.⁴⁷ (Nr. 7.90), Kriūkų – 1932 m.⁴⁸

³⁷ Jaunas Korespondentas. Betygaliečiai... // Pavasaris. 1930, Nr. 9, p. 284.

³⁸ Veiveriai // Pavasaris. 1932, Nr. 16, p. 520.

³⁹ Dalyvis. Kruopiai // Pavasaris. 1932, Nr. 16, p. 518.

⁴⁰ Pažerai // Pavasaris. 1933, Nr. 20, p. 608.

⁴¹ K. Šv. Aloyzo minėjimas Šilavoje // Mūsų laikraštis. 1932, liepos 9, Nr. 27, p. 6.

⁴² Šiluva // Pavasaris. 1931, Nr. 24, p. 755.

⁴³ Palanga // Pavasaris. 1931, Nr. 5, p. 159.

⁴⁴ Varguolė. Pavasarininkų šventė Linkuvoj // Mūsų laikraštis. 1930, rugsėjo 13, Nr. 37, p. 6.

⁴⁵ Vėliavos šventinimo iškilmės // Mūsų laikraštis. 1931, rugpjūčio 1, Nr. 31, p. 6.

⁴⁶ Jaunimo šventė // Mūsų laikraštis. 1931, spalio 3, Nr. 40, p. 6.

⁴⁷ Gražiai paminėjo // Mūsų laikraštis. 1932, liepos 23, Nr. 29, p. 6.

⁴⁸ Sustiprės // Mūsų laikraštis. 1933, sausio 21, Nr. 3, p. 6.

(Nr. 7.35), Linkuvos mergaičių kuopos – 1933 m. rugsėjo 3 d.⁴⁹ (Nr. 7.50). Visų penkių kuopų vėliavose yra pavaizduotas ankstyviausias sąjungos ženklas su kanclėmis. Toks vėliavų išvaizdos reglamentavimo nebuvimas arba jo nepaisymas labai apsunkina sąjungos vėliavų, kurios buvo pasiūtos iki 1934 m., datavimą. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje esančias vėliavas, manau, ateityje bus galima datuoti tiksliau, o nusakyti, kaip atrodė neišlikusios įvairių kitų skyrių vėliavos be jų tikslaus aprašo – neįmanoma.

1932 m. gruodžio 28 d. sąjunga buvo pertvarkyta į „Pavasario“ federaciją, kurią sudarė jaunųjų, mergaičių ir vyrų sąjungos. Visoms šioms sąjungoms 1934–1935 m. buvo nustatytos naujos vėliavos. Mergaičių ir vyrų sąjungų vėliavų pavyzdžiai (išvaizda, dydžiai, kotas, jų antgaliai) buvo aprašyti ir pavaizduoti 1934 m. „Pavasario“ žurnale⁵⁰. Po pusantrų metų buvo nustatyti ir jaunųjų pavasarininkų vėliavų pavyzdžiai. Šios vėliavos buvo be jokių užrašų, mėlynos spalvos su per vidurį įstrižai einančia balta (berniukų) arba geltona (mergaičių) juosta⁵¹. Jaunesniųjų pavasarininkų vėliavų Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus leidinyje nėra.

1936 m. vasario 1 d. „Vyriausybės Žiniuose“ buvo paskelbtas naujas „Draugijų įstatymas“, pasak kurio visos draugijos turėjo perregistruoti savo įstatus. Nauji „Pavasario“ vyrų ir mergaičių sąjungų federacijos įstatai buvo įregistruoti 1937 m.

birželio 30 d.⁵² Jie nustatė, kad federaciją sudaro tik vyrų ir mergaičių sąjungos. Jaunųjų pavasarininkų sąjungos, kaip atskiro vieneto, nebeliko.

Pagal 1937 m. įstatus federacija turėjo žydrą (dangaus spalvos) vėliavą, kurios vienoje pusėje buvo federacijos ženklas – kryžius, tekanti saulė su spinduliais, apačioje atskleista knyga, kitoje – užrašytas šūkis „Dievui ir Tėvynei“ ir vėliavos savininko vardas⁵³. Tokio pavyzdžio vėliava Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugoma tik viena (Nr. 7.81).

1939 m. buvo nutarta atgaivinti jaunesniųjų pavasarininkų veiklą, tačiau ne atskirai, o kaip priklausančių mergaičių ir vyrų sąjungoms. Jaunesiems pavasarininkams vėliavų jau nebuvo numatyta, tačiau norint buvo galima gamintis seno pavyzdžio⁵⁴.

Be jau pateiktos informacijos, būtina pažymėti dar keletą svarbių faktų, kurie taip pat patikslina vėliavų datavimą. Muziejaus sudarytame kataloge yra rašoma, kad po 1932 m. žydra vėliavos spalva buvo pakeista į mėlyną⁵⁵. Tačiau tai yra klaidinga informacija. Nuo 1922 m. vėliava buvo žydra dangaus spalvos, o nuo 1929 m. – tamsiai žydra. Nuo 1934 m. mergaičių ir vyrų sąjungų vėliavų spalva – šviesiai mėlyna (kobalto), o pagal 1937 m. įstatus bendra federacijos vėliavos spalva – žydra, dangaus spalva. Kaip matome, vadovaujantis šiais aprašais, tiksliai nustatyti vėliavų mėlynos spalvos atspalvį yra gana

⁴⁹ Linkuvoj // Pavasaris. 1933, Nr. 17, p. 508.

⁵⁰ Lietuvių Katalikų „Pavasario“ Federacijos mergaičių sąjungos vėliavos aprašymas; Lietuvių Katalikų „Pavasario“ Federacijos vyrų sąjungos vėliavos aprašymas // Pavasaris. 1934, balandžio 15, Nr. 7, p. 200–201.

⁵¹ Jaunesniųjų pavasarininkų vėliavos aprašymas // Pavasaris. 1935, rugsėjo 15, Nr. 17, p. 387.

⁵² L. K. J. „Pavasario“ vyrų ir mergaičių sąjungų federacijos įstatai // Pavasaris. 1937, rugpjūtis–rugsėjis, Nr. 8–9, p. 136–141.

⁵³ Ten pat, p. 140.

⁵⁴ Vadų suvažiavimo svarbesnės mintys // Jaunimo vadas. 1939, Nr. 3, p. 38.

⁵⁵ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 181.

problemiška. Tad nieko nuostabaus, kad vėliavų atspalviai buvo labai skirtingi. Didelę įtaką tam darė ir skirtingi gamintojai, turėję skirtingų mėlyno atspalvio medžiagų. Vis dėlto ilgainiui, sparčiai daugėjant vėliavų, jų spalvų, dydžių ir net vaizdų įvairovė tapo, kaip rašoma Vyrų sąjungos centro valdybos aplinkraštyje, „gėda“⁵⁶. Nors buvo keletą kartų įspėjama, kad vėliavos turi būti siuvasmos griežtai pagal taisykles, vėliavas siuvasi kas norėjo ir kur norėjo. Dėl to nuo 1937 m. rugsėjo 1 d. visos vėliavos turėjo būti siuvasmos tik per centro valdybą, o tos kuopos, kurios norėjo siūti vėliavas pačios, turėjo iš Centro valdybos gauti brėžinį ir medžiagos pavyzdį, taip pat pranešti, kas siūs vėliavą ir apie siuvėjos sugebėjimus atlikti šį darbą. Taip pat vyrų sąjungos kuopos iki 1937 m. spalio 15 d. centre turėjo užregistruoti savo vėliavas, nurodydamos, kas ir kur jas siuvo ir kada jos buvo pašventintos⁵⁷. Toks pat nurodymas buvo pateiktas ir mergaičių sąjungai⁵⁸. Sąjungos centro valdyba dėl netinkamo darbo iš „Pavasario“ knygyno atėmė leidimą gaminti sąjungos vyrų vėliavas⁵⁹. Tačiau tai negaliojo mergaičių vėliavoms. Mergaičių vėliavų paklausa buvo labai didelė, tad jas siuvo labai daug siuvėjų. Mergaičių sąjungos centro valdybos kasos knygoje, be „Pavasario“ knygyno, yra minima, kad už vėliavų siuvimą buvo atsiskaityta su M. Mažinaite, sesėmis be-

⁵⁶ L. K. J. „Pavasario“ vyrų sąjungos Centro Valdybos Aplinkraštis vėliavų reikalu // Pavasaris. 1937, Nr. 8–9, p. 143.

⁵⁷ Ten pat, p. 144.

⁵⁸ Kuopų ir rajonų žiniai // Pavasaris. 1938, Nr. 3, p. 48. Gaila, tačiau Lietuvos centriniame valstybės archyve, kur yra saugomas „Pavasario“ sąjungos fondas, bylų, skirtų vėliavoms registruoti, nėra.

⁵⁹ L. K. J. „Pavasario“ vyrų sąjungos Centro Valdybos Aplinkraštis vėliavų reikalu // Pavasaris. 1937, Nr. 8–9, p. 143.

nediktinėmis, ses. Mažilyte, ses. Buižyte⁶⁰. Visas vėliavas buvo pageidautina įsigyti per centro valdybą, o jų kaina svyravo nuo 75 (be juostų) iki 125 (su juostomis) Lt⁶¹.

Peržvelgę „Pavasario“ sąjungos vėliavas, saugomas Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, matome, kad nustatyto aprašymo ir piešinių akivaizdžiai neatitinka septynios mergaičių kuopų (Nr. 7.15; 7.24; 7.82; 7.104; 7.113; 7.122; 7.129) ir vienos Maironių vyrų kuopos (Nr. 7.52) vėliavos. Tad visos šios vėliavos turi būti datuojamos laikotarpiu tarp 1934 ir 1937 m. Tai patvirtina ir nustatyta tiksli vienos vėliavos data. Maironių vyrų kuopos vėliava buvo pašventinta 1935 m. lapkričio 3 d.⁶² Vieną „Pavasario“ sąjungos vyrų kuopos vėliavą (Nr. 7.121) taip pat galima datuoti tiksliau. 1934 m. žurnale „Pavasaris“ vyrų sąjungos vėliavų aprašyme nurodyta, kad antroje vėliavos pusėje yra užrašas „Dievui ir tėvynei“ ir sąjungos vietovardis, tačiau jau 1936 m. žurnale „Jaunimo vadas“ aprašant šią vėliavą pridėtas sakiny – „Iš abiejų vietovardžio galų Gedimino stulpai“⁶³. Kartu buvo pateiktas ir tokio pavyzdžio vėliavos piešinys. Tad muziejuje saugoma vėliava, kuri pavaizduota be „Gedimino“ stulpų, yra datuojama 1934–1935 m. Pažymėtina, kad mažiau pastebimų šablonų neatitinkančių vėliavų yra ir daugiau. Vienas iš tokių požymių yra tas, kad visos užrašų raidės turėjo būti vienodo didumo. Vis dėl-

⁶⁰ LKJ „Pavasario“ mergaičių s-gos Centro Valdybos kasos knyga, 1938–1940 m. // F. 572, ap. 3, b. 76, l. 4, 9, 12, 17.

⁶¹ Apsirūpinkime reikmenimis // Pavasaris. 1938, Nr. 4, p. 64.

⁶² Maironiai // Mūsų laikraštis. 1935, lapkričio 9, Nr. 45, p. 6.

⁶³ L. K. J. „Pavasario“ Federacijos Ceremonijalas // Jaunimo vadas. 1936, Nr. 6, p. 83.

to didelėje dalyje vėliavų šūkiu jungtukas „ir“ yra įrašytas mažesnėmis raidėmis (30 vėliavų), taip pat mažesnėmis raidėmis užrašytas vietovardis. Šios vėliavos, kaip rodo toliau pateiktas nedidelis vėliavų su įsigijimo datomis sąrašas, buvo gamintos ir prieš, ir po 1937 m. Tad aišku, kad privalomų reikalavimų ir toliau ne visada buvo laikomasi.

Viduklės vyrų kuopos vėliava (Nr. 7.125) buvo pašventinta 1936 m. liepos 26 d.⁶⁴, Betygalos mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.5) – 1936 m. rugsėjo 6 d.⁶⁵, Girkalnio mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.18) – 1937 m. lapkritį⁶⁶, o Tytuvėnų mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.107) – 1937 m. rugpjūčio 15 d.⁶⁷ Skuodo mergaičių ir vyrų kuopų vėliavos (Nr. 7.88–7.89) buvo pašventintos 1937 m. rugsėjo 5 d.⁶⁸ Skriaudžių mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.86) buvo pašventinta 1938 m. vasario 16 d.⁶⁹ Šią vėliavą pasiuvo M. Mažinaitė, jai vasario 24 d. buvo sumokėta 137,5 Lt⁷⁰. Tą pačią dieną M. Mažinaitėi buvo sumokėta ir už Vadžgirių mergaičių kuopos vėliavą (Nr. 7.115), o kuopa už vėliavą centro valdybai atsiskaitė kovo 8 d.⁷¹ Butkiškio mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.6) pasiūta gegužės pabaigoje, o Raseinių (Nr. 7.76) – liepą⁷². Šakynos mergaičių ir vyrų vėliavos (Nr. 7.94–7.95) pašventintos 1938 m. liepos 28 d.⁷³ Girdiš-

⁶⁴ *Stebėtojas*. Viduklė // Pavasaris. 1936, Nr. 16, p. 356–357.

⁶⁵ Betygala // Pavasaris. 1936, Nr. 18, p. 406–407.

⁶⁶ Nauja vėliava // Liepsnos. 1937, Nr. 1, p. 15.

⁶⁷ Tytuvėnų... // Liepsnos. 1937, Nr. 15–16, p. 244.

⁶⁸ Skuodiškės po šventės // Liepsnos. 1937, Nr. 19, p. 295.

⁶⁹ Nauja vėliava // Liepsnos. 1938, Nr. 6, p. 143.

⁷⁰ LKJ „Pavasario“ mergaičių s-gos CV kasos knyga, 1938–1940 m. // F. 572, ap. 3, b. 76, l. 4.

⁷¹ Ten pat, l. 4, 6.

⁷² Ten pat, l. 15, 17, 24.

⁷³ Didelė jaunimo šventė Šaknoje // Mūsų laikraštis. 1938, rugsėjo 8, Nr. 36, p. 9.

kės mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.16) pasiūta 1938 m. spalį⁷⁴, o pašventinta 1939 m. sausio 29 d.⁷⁵ Radviliškio mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.74) buvo pasiūta 1938 m. liepą⁷⁶, o pašventinta 1939 m. birželio 21 d.⁷⁷ Klovainių mergaičių kuopos vėliava (Nr. 7.29) buvo įsigyta 1939 m. birželio gale⁷⁸.

Lietuvių katalikių moterų draugijos vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos 36 įvairių skyrių vėliavos. Visas jas vienija mėlyna spalva ir draugijos simbolis – balta lelija. Beveik visos vėliavos (išskyrus vieną) yra datuotos (1927 m., 1931–1932 m., 1934 m.)⁷⁹. Vis dėlto, be techninių parametrų, daugiau žinių apie vėliavas nepateikta.

Dalis Lietuvių katalikių moterų draugijos skyrių savo vėliavas buvo įsigiję dar prieš priimant bendrą draugijos vėliavos projektą. Ankstyvosiose vėliavose dažniausiai buvo pavaizduota Petro Rimšos sukurta „Lietuvos mokykla“. Kybartų skyrius žalią ir baltą vėliavą su Rimšos „Lietuvos mokykla“ ir šūkiu „Tiesa ir meilė“ buvo įsigijęs 1923 m.⁸⁰ Tokias vėliavas turėjo ir Marijampolės r., Plungės ir kiti skyriai. Ankstyviausio pavyzdžio vėliavą Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje nėra.

⁷⁴ LKJ „Pavasario“ mergaičių s-gos CV kasos knyga, 1938–1940 m. // F. 572, ap. 3, b. 76, l. 31.

⁷⁵ Po nauja žydraja // Liepsnos. 1939, Nr. 3, p. 70.

⁷⁶ LKJ „Pavasario“ mergaičių s-gos CV kasos knyga, 1938–1940 m. // F. 572, ap. 3, b. 76, l. 24.

⁷⁷ Radviliškio... // Liepsnos. 1939, Nr. 15–16, p. 335.

⁷⁸ LKJ „Pavasario“ mergaičių s-gos CV kasos knyga, 1938–1940 m. // F. 572, ap. 3, b. 76, l. 45.

⁷⁹ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 214–223.

⁸⁰ *Viešnia*. Kaip įsikūrė L. K. M. Dr-jos Kybartų skyrius // Moteris. 1929, Nr. 11, p. 158.

Savo bendros vėliavos įsigijimu draugija susirūpino 1926 m. ir jau 1927 m. spalį buvo paskelbta, kaip ji turi atrodyti. Vėliavos spalva turėjo būti tamsiai mėlyna, rugiagėlės. Vienoje pusėje – draugijos ženklas ir šūkis „Tiesa ir meilė“, o antroje kitokios išvaizdos draugijos ženklelis. Medžiagą galima buvo pasirinkti pagal turimas lėšas, bet pageidautina šilką arba vilną⁸¹. Draugijos ženklą 1926 m. sukūrė Meno mokyklos aukštojo skyriaus klausytojas Tamošaitis⁸². Tai grafikas, tapytojas Antanas Tamošaitis (1906–2005). 1928 m. dar kartą buvo pateiktas vėliavos aprašymas, tačiau ji buvo kiek pakeista. Pagrindinėje pusėje paliktas draugijos ženklas (piešinys pateiktas), o antroje pusėje turėjo būti draugijos skyriaus pavadinimas. Vėliavų dydis – 175 x 110 cm⁸³. 1934 m. buvo dar kartą pakartotas vėliavos aprašymas, tačiau nurodyta, kad jos dydis – 175 x 150 cm⁸⁴.

Naujoji Lietuvių katalikių moterų draugijos vėliava, kurios vienoje pusėje pavaizduotas didelis lelijos žiedas, iš kurio kyla saulė, ir kryžius, buvo pašventinta 1928 m. birželio 29 d. katalikių moterų kongreso metu⁸⁵. Šiame kongrese buvo daugiau kaip 70 vėliavų su šūkiu „Tiesa ir meilė“. Priėmus naują vėliavos projektą, daug skyrių ėmė keisti senas vėliavas į naujas, taip pat įsigydavo dvi vėliavas – draugijos ir bažnytinę.

Iš kuklių vėliavų aprašų matome, kad jų išvaizda buvo mažai reglamentuota. Tai

atsispindi pačiose muziejuje saugomose vėliavose. Visgi visas paskelbtas vėliavas dėl akivaizdaus jų išvaizdos panašumo aiškiai galima skirti į kelias grupes. Tokių vėliavų panašumą galėjo lemti arba tas pats gamintojas, arba panašus jų gamybos laikas. Tačiau kataloge pateiktos vėliavų datos to patvirtinti neleidžia. Kadangi kuo remiantis yra pateiktos būtent tokios vėliavų datos kataloge nepaaiškinta, šių vėliavų datavimą būtina peržiūrėti.

Spaudoje pavyko rasti žinučių apie dešimties muziejuje saugomų skyrių vėliavų įsigijimo ir šventinimo datas. Iš jų vos vienos vėliavos data atitiko tą, kuri yra skelbta muziejaus kataloge. Palangos skyrius savo vėliavą (Nr. 8.22) įsigijo ne 1934 m., kaip yra nurodyta kataloge, o 1929 m.⁸⁶ Lygumų skyrius vėliavą (Nr. 8.14), kaip ir nurodyta kataloge, įsigijo 1934 m. Jos šventinimas vyko rugsėjo 16 d.⁸⁷ Krokialaukio skyrius vėliavą (Nr. 8.12), kuri vienintelė kataloge nedauguota, įsigijo 1935 m. birželio 23 d.⁸⁸ Naujoji Betygalos skyriaus vėliava (Nr. 8.2) įsigyta ir pašventinta ne 1934 m., o 1936 m. gegužės 3 d.⁸⁹ Raseinių skyrius pirmą savo vėliavą įsigijo 1933 m. vasario 5 d.⁹⁰, bet dėl to, kad ji paseno, 1936 m. balandžio 26 d. įsigijo naują⁹¹. Muziejuje, matyt, yra saugoma naujoji vėliava (Nr. 8.24), kuri klaidingai buvo datuota 1934 m. Skirsnemunės skyrius vėliavą (Nr. 8.28) įsigijo ne 1934 m., o 1937 m. birželį⁹². Veiviržėnų

⁸¹ L. K. Moterų Draugijos vėliava // Moteris. 1927, Nr. 10, p. 144.

⁸² Priimtas Draugijai ženklelis // Moteris. 1926, Nr. 3, p. 30.

⁸³ L. K. Moterų Draugijos vėliava // Moteris. 1928, Nr. 4, p. 61–62.

⁸⁴ Mūsų vėliava // Moteris. 1934, Nr. 4, p. 64.

⁸⁵ J. M. Katalikių moterų kongresas // Moteris. 1928, Nr. 7–8, p. 99.

⁸⁶ Palanga // Moteris. 1929, Nr. 4, p. 60.

⁸⁷ Lygumų sk. moterų šventė // Moteris. 1934, Nr. 11, p. 174.

⁸⁸ Krokialaukio sk.... // Moteris. 1935, Nr. 8, p. 128.

⁸⁹ Šepetėliai. Betygalos žodis! // Moteris. 1936, Nr. 7, p. 112a.

⁹⁰ Raseiniai // Moteris. 1933, Nr. 3, p. 46.

⁹¹ L. A. Raseiniai // Moteris. 1936, Nr. 6, p. 95.

⁹² Skirsnemunė // Moteris. 1937, Nr. 13–14, p. 207.

skyrius vietoj senos sudegusios naują vėliavą (Nr. 8.34) įsigijo ne 1932 m., o tik 1937 m. spalio 30 d.⁹³ Kairių skyrius vėliavą (Nr. 8.8) įsigijo ne 1932 m., kaip nurodyta kataloge, o tik 1938 m. liepos 24 d.⁹⁴ Stakliškių skyrius vėliavą (Nr. 8.30) įsigijo ne 1934 m., o tik 1939 m.⁹⁵ Dar vieno skyriaus – Varlaukio, vėliavos datavimo nustatyti nepavyko, tačiau jos data tikrai ne 1931 m., kaip nurodyta kataloge (Nr. 8.33). Šis skyrius savo vėliavos neturėjo dar ir 1936 m.⁹⁶ Paminėtina ir dar viena, išskirtinės išvaizdos, Aukštosios Panemunės skyriaus vėliava, kuri buvo datuota 1934 m. (Nr. 8.1). Ši vėliava buvo pašventinta 1933 m. rugpjūčio 6 d. skyriui švenčiant dešimtmetį⁹⁷.

Toks didelis vėliavų datų neatitikimas rodo, kad kataloge pateiktomis vėliavų datomis negalima pasitikėti. Tačiau, remiantis turimais duomenimis – tiksliais vėliavų datomis ir vėliavų išvaizda, tam tikrų grupių vėliavų datavimą galima įvardyti. 1934 m. naujai aprašant vėliavą buvo pateiktas išskirtinis jos dydis – 175 x 150 cm. Prieš tai jos plotis buvo nurodytas 110 cm. Išskirtinių matmenų vėliavų muziejuje yra penkios (Nr. 8.8; 8.10; 8.14; 8.18; 8.26). Pažymėtina, kad keturios jų yra pasiūtos to paties gamintojo. Dviejų šios grupės vėliavų žinome ir tikras pagaminimo datas – 1934 ir 1938 m. Tad akivaizdu, kad visos šios vėliavos buvo gamintos 1934 m.

⁹³ *Dalyvavusi*. Viena sudegė – jos įsitaisė kitą // *Moteris*. 1937, Nr. 23, p. 352–353.

⁹⁴ Pašventino vėliavą // *Moteris*. 1938, Nr. 17, p. 290.

⁹⁵ *Dalyvė*. Gražiai platina „Moterį“ // *Moteris*. 1940, Nr. 5–6, p. 80.

⁹⁶ *Tas pats*. Darbo susirinkimai. Varlaukis // *Moteris*. 1936, Nr. 12, p. 191.

⁹⁷ *Juozaitis R.* Tiesos ir meilės tarnyboje // *Mūsų laikraštis*. 1933, rugpjūčio 12, Nr. 32, p. 6.

ir vėliau. Išskirtina ir dar viena – vieno gamintojo šilkinių vėliavų grupė (Nr. 8.2; 8.6; 8.13; 8.15; 8.16; 8.19; 8.21; 8.28; 8.30; 8.33). Nustatyta, kad keturios iš dešimties šios grupės vėliavų yra datuojamos 1936–1939 m., tad ir visos likusios šios grupės vėliavos, matyt, yra datuotinos po 1936 m.

Lietuvos katalikų vyrų sąjungos vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos dvi šios sąjungos skyrių vėliavos, bet, be techninio aprašymo, apie jas daugiau informacijos nepateikta⁹⁸. Apie šios sąjungos vėliavą informacijos randame sąjungos veiklą nušvietusiame leidinyje „Mūsų laikraštis“. Iš čia sužinome, kad vėliavos projektas buvo paruoštas 1935 m., o ją, pagal pirmosios vyrų konferencijos pageidavimus, suprojektavo dailininkas Telesforas Kulauskas (1907–1977)⁹⁹. Tie skyriai, kurie norėjo vėliavas siūdinti vietoje, iš sąjungos centro valdybos už 7 Lt galėjo gauti sumažintą projektą. O tie skyriai, kurie norėjo vėliavas pasisiūti Kaune, galėjo rinktis iš trijų variantų – pigiausią vilnonės medžiagos už 70 Lt, atlasinę lietuviško šilko už 140 Lt ir gero užsienietiško šilko už 430 Lt¹⁰⁰. 1938 m. už 10 Lt buvo pradėtos platinti ir kotų viršūnės – geltono metalo su sąjungos ženklų¹⁰¹.

⁹⁸ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 224.

⁹⁹ L. K. Vyrų S-gos vėliava // *Mūsų laikraštis*. 1935, birželio 22, Nr. 26, p. 3.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Vėliavų kotams viršūnėlė // *Ūkininkas – Vyrų žygiai*. 1938, balandžio 15, Nr. 16, p. 8.

Lietuvos tautininkų sąjungos vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos sąjungos ir 27 jos skyrių vėliavos¹⁰². Be techninio aprašymo, apie jas pasakoma tik tai, kad vėliavos projektą 1930 m. sukūrė Jonas Juozas Burba (1907–1952). Apie šios sąjungos vėliavą informaciją galima gerokai papildyti. Lietuvos tautininkų sąjunga savo vėliavą įsigyti nutarė 1928 m. birželio 30 d. vykusio visuotinio suvažiavimo metu. Vis dėlto tai buvo įgyvendinta tik 1930 m. Pagrindinė vėliavos spalva buvo nustatyta ryškiai mėlyna. Vienoje vėliavos pusėje buvo pavaizduota sąjungos emblema – auksinės spalvos trys sujungti trobesiai, kurie reiškia tautos vienybę. Trobesių stogus remia baltos spalvos Gedimino stulpai, kurie reiškia Lietuvos galybę. Trobesių pagrinde patekėjusi saulė (baltos spalvos), apvesta aukso spinduliais, kurie reiškia tautiškos minties atgimimą¹⁰³. Emblema iš apačios puošia dvi varpos (auksinės spalvos), kurios reiškia mūsų krašto turtingumą ir pagrindinį gyventojų užsiėmimą – žemdirbystę. Žemiau emblemos baltos spalvos užrašas „Lietuvos tautininkų sąjunga“ ir skyriaus arba komiteto pavadinimas. Viršuj, vėliavos emblemos abiejuose kampuose, baltos spalvos ugnies – gyvybės ženklai – svastikos, kurios reiškia tautos gajumą. Kitoje vėliavos pusėje, ties viduriu, Lietuvos tautininkų sąjungos šūkis baltomis raidėmis – „Tautos vienybė – Lietuvos galybė“! Viršuje ir apačioje šūkį puošia auksinės spalvos svastikos. Visa vėliava aplink apvesta auksinės spalvos

¹⁰² Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 227–233.

¹⁰³ A. P-la. Lietuvos tautininkų sąjungos vėliava // Lietuvos aidas. 1930, lapkričio 26, Nr. 270, p. 5.

virve. Vėliavos galą puošia auksinės spalvos kutai. Vėliavos gali būti gaminamos iš šilko arba vilnos. Jų ilgis 220 cm, plotis – 120 cm. Vėliavos kotas tamsiai riešutinės spalvos (4 m ilgio), viršūnėje iš žalvario išpjaustytas lietuviškų motyvų ornamentas – saulutė. Vėliavos taip pat turėjo turėti tautiškais motyvais išaustas juostas. Juostos spalva balta, raštai juodos ir raudonos spalvos. Juostos ilgis 4 m, plotis 8 cm. Ji užrišama prie koto viršūnės. Šios vėliavų išvaizdos ir formato skyriai turėjo griežtai laikytis¹⁰⁴. Už vėliavos projektą J. J. Burbai buvo sumokėta 200 Lt¹⁰⁵. Vėliavos projektą padidino dailininkė Domicelė Tarabildienė (1912–1985), už tai jai 1931 m. sausio 20 d. buvo sumokėtas 100 Lt honoraras¹⁰⁶. Tų pačių metų kovą už atspausdintą spalvotą vėliavos projektą buvo sumokėta 850 Lt¹⁰⁷. Pirmąją vėliavą pasiuvo Marija Jančienė (1884–1965), Rankdarbių kursų bei rankdarbiams medžiagų ir siūlų krautuvės (Kaunas, Laisvės al. 24) savininkė. Jos 1931 m. vasario 23 d. pateikta 1 590 Lt sąskaita buvo apmokėta kovo 9 d.¹⁰⁸ Labai tikėtina, kad būtent ši vėliava yra saugoma Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje (Nr. 12.1).

Tarp kataloge publikuotų vėliavų matome ir skirtumų, tad ne visada buvo laikomasi nurodymų. Pažymėtina, kad Lietuvos tautininkų sąjungos vėliavos pagal išvaizdą aiškiai išsiskiria į dvi grupes – nustatytą 1930 m. ir su emblemomis abiejose vėliavos pusėse (Nr. 12.3–12.6 ir kt.). Pastarasis vėliavos variantas yra jau vėlyves-

¹⁰⁴ Ten pat.

¹⁰⁵ Išlaidų orderiai, 1930-X-20–1931-V-27 // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 22, l. 90.

¹⁰⁶ Ten pat // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 22, l. 243.

¹⁰⁷ Ten pat // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 22, l. 379.

¹⁰⁸ Ten pat // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 22, l. 385, 418.

nis. Jis buvo priimtas 1936 m. balandžio 29 d. vyriausiosios valdybos posėdyje. Naujo vėliavos projekto priėmimą lėmė iki tol buvusi didelė vėliavos kaina (205 Lt), nes tai neleido daugeliui skyrių ją įsigyti. Naujo projekto vėliava buvo mažesnė ir turėjo kainuoti 45 Lt 25 ct (be koto, viršūnės ir juostos), o su kotu – 60 Lt¹⁰⁹. Vėliavų kaina sumažėjo dėl to, kad jos imtos siūti ne iš šilko, o iš vilnos. 1937 m. pradžioje apylinkės buvo raginamos greičiau užsisakyti vėliavas, o kartu nurodyta, kad kiekvienai apylinkei privaloma vėliavą įsigyti¹¹⁰. Vėliavą įsigyti nebuvo privaloma nė vienoje kitoje organizacijoje. Pažymėtina, kad nuo 1937 m. vyriausiojoje valdyboje už 20 Lt buvo galima įsigyti ir vėliavos viršūnę „saulutę“¹¹¹. Jų gamintojai buvo skirtingi. 1938 m. dešimt viršūnių už 155 Lt buvo įsigyta iš Vinco Liaudansko (Kaunas, Obuolių g. 16)¹¹² ir trys už 54 Lt iš Galvanoplastikos ir metalo spaudimo dirbtuvės savininko Jono Merkio (Kaunas, Laisvės al. 76–3)¹¹³. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkiniuose vėliavų su kotų viršūnėmis nėra.

Nė viena muziejuje saugoma šios sąjungos vėliava nėra datuota, tačiau kai kurių jų datas galima įvardyti. 1932 m. birželio 12 d. visuotinio tautininkų skyrių atstovų suvažiavimo metu Vytauto bažnyčioje buvo pašventinta trylika vėliavų: centro, Kaišiadorių, Kybartų, Kretingos, Kuršėnų, Liudvinavo, Marijampolės, Pilviškių, Rokiškio, Šiaulių, Tauragės, Telšių,

¹⁰⁹ Pigiau kaštuos vėliava // Mūsų kraštas. 1936, gegužės 8, Nr. 18, p. 4.

¹¹⁰ Vėliavų įsigijimo reikalu // Mūsų kraštas. 1937, vasario 19, Nr. 8, p. 4.

¹¹¹ Ten pat.

¹¹² Kasos išlaidų orderiai, 1938 II–V // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 104, l. 196.

¹¹³ Kasos išlaidų orderiai, 1938 V–IX // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 105, l. 85.

Utenos skyrių. Iš viso išskilmėse dalyvavo šešiolika vėliavų¹¹⁴. Tuo metu vėliavas jau turėjo Raseinių (1931 08 16), Ukmergės (1932 05 29) ir Kėdainių (1932 06 12) skyriai. Iš paminėtų vėliavų muziejuje yra saugomos centro (Nr. 12.1), Kaišiadorių (Nr. 12.10), Liudvinavo (Nr. 12.19) ir Tauragės (Nr. 12.26) skyrių vėliavos. Dar viena muziejuje saugoma Kelmės apylinkės vėliava (Nr. 12.18) buvo įteikta 1934 m. spalio 28 d. švenčiant Tautos dieną¹¹⁵. 1935 m. vasarį už apie 300 Lt (su medžiaga ir pasiuvimu) vėliavą įsigijo Kauno IV apylinkė (Nr. 12.13). Kartu pažymima, kad prieš dvejus metus tokios vėliavos pasiuvimas būtų kainavęs daugiau kaip 800 Lt¹¹⁶. Archyviniais duomenimis dar galima papildyti, kad vėliavą pasiuvo A. Skripkaitė, kuri buvo Mergaičių rankų darbų kursų vadovė (Kaunas, Ukmergės pl. 38–24) ir vėliava kainavo 335 Lt¹¹⁷. 1936 m. birželio 8 d. vėliavas gavo dešimt Kauno tautininkų apylinkių¹¹⁸. Tuo metu Kaune jau buvo penkiolika apylinkių, bet dar ne visos turėjo vėliavas. Tiesa, kokioms apylinkėms buvo įteiktos vėliavos – nerąšoma. 1937 m. birželio 1 d. vėliavos buvo įteiktos VI, X, XIII ir XIV apylinkėms¹¹⁹. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugomos šešios nedatotos Kauno apylinkių vėliavos¹²⁰. Tai jau

¹¹⁴ Tautininkų skyrių atstovų visuotinas suvažiavimas // Lietuvos aidas. 1932, birželio 13, Nr. 131, p. 6.

¹¹⁵ *Kelmutis*. Kelmėje Tautos diena ir vėliavų pašventinimas // Jaunoji karta. 1934, Nr. 44, p. 720.

¹¹⁶ Kauno IV apylinkės tautininkai įsigijo vėliavą // Lietuvos aidas. 1935, vasario 27, Nr. 48, p. 7.

¹¹⁷ Kasos knygos pateisinamieji dokumentai, 1934–1938 m. // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 62, l. 22.

¹¹⁸ Vieningam darbui reikia vieningos valios // Lietuvos aidas. 1936, birželio 9, Nr. 261, p. 4.

¹¹⁹ Įspūdinga Kauno miesto tautininkų šventė // Lietuvos aidas. 1937, birželio 2, Nr. 241, p. 1.

¹²⁰ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 230–231.

minėtos IV apylinkės, taip pat II, III, VI, X, XVII apylinkių vėliavos. Labai tikėtina, kad II ir III apylinkėms vėliavos buvo įteiktos 1936 m. birželio 8 d. Įdomu, kad visos Kauno apylinkių vėliavos yra 1930 m. pavyzdžio. Tad seno pavyzdžio vėliavos buvo siuvamos ir po to, kai 1936 m. buvo priimtas naujas vėliavos projektas.

Viena iš į muziejų patekusių naujo pavyzdžio vėliavų – Dusetų apylinkės, buvo įteikta 1937 m. birželio 20 d.¹²¹ Kita – Jurbarko apylinkės, įteikta 1937 m. spalio 3 d.¹²² Abi vėliavos įteiktos švenčiant apylinkių dešimtmečius. Pažymėtina, kad Jurbarke tą pačią dieną vėliava buvo įteikta ir Lietuvos žydų karių savanorių, dalyvavusių Lietuvos nepriklausomybės atvadavime, sąjungos Jurbarko skyriui. Ši vėliava yra saugoma Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje, tačiau iki šiol buvo nedatuota (Nr. 18.1)¹²³. Dar viena, Endriejavo apylinkės, vėliava (Nr. 12.3) buvo įteikta 1938 m. sausio 30 d.¹²⁴ Šią vėliavą už 42 Lt 75 ct pasiuvo J. Zablauskienė (Kauņas, Minties ratas 3)¹²⁵.

Lietuvių tautinio jaunimo „Jaunoji Lietuva“ sąjungos vėliavos

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugomos net 58 šios sąjungos vėliavos. Dauguma jų (35 vnt.) yra anoniminės – paprastosios, gamintos po 1936 m. Visas vėliavas pagal išvaizdą

¹²¹ Dusetos. Tautos diena // Lietuvos aidas. 1937, birželio 23, Nr. 278, p. 6.

¹²² Tautos diena Jurbarke // Lietuvos aidas. 1937, spalio 7, Nr. 456, p. 6.

¹²³ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 253.

¹²⁴ Endriejavas. L. T. S-gos apylinkei įteikta vėliava // Lietuvos aidas. 1938, vasario 5, Nr. 57, p. 11.

¹²⁵ 1938 m. sausio 4 d. sąskaita, Išlaidų orderiai ir kvitai, 1937-XI-10–1937-XII-28 // LCVA. F. 554, ap. 1, b. 100, l. 105.

galima suskirstyti į penkias grupes, nors kataloge jos suskirstytos pagal skyrių pavadinimus¹²⁶. Knygoje rašoma, kad organizacija turėjo dviejų rūšių vėliavų – iškilmingąją su šūkiu ir organizacijos pavadinimu ir paprastąją su trijų liepsnų emblema¹²⁷. Didžioji dalis vėliavų kataloge yra datuotos ketvirtuoju dešimtmečiu.

„Jaunosios Lietuvos“ sąjungos vėliavos projektą sąjungos centro valdyba priėmė 1930 m. liepą. Ši vėliava buvo baltos spalvos su pirmoje pusėje vaizduojamu sąjungos ženklu, virš jo tamsiai raudonomis raidėmis įrašytu sąjungos šūkiu – „Tautai jaunąsias jėgas!“, o po juo stilizuoti auksinės spalvos lapai. Antroje vėliavos pusėje, viduryje geltona, žalia, raudona juosta, virš jos šviesiai mėlynomis raidėmis įrašas „Lietuvių tautiško jaunimo sąjunga“, žemiau auksinėmis raidėmis „Jaunoji Lietuva“. Apačioje tarp dviejų auksinių svastikų skyriaus ar rajono pavadinimas. Abiejose vėliavos pusėse, abiejuose galuose, mėlynos ir baltos spalvos tautiško raštų motyvais išaustos užsklandos¹²⁸. Griežtų nurodymų, iš kokios medžiagos vėliava turi būti siuvama, nebuvo – „geriausia naudoti baltas šilkas arba vilnonė“¹²⁹. Taip pat nebuvo griežto nurodymo ir dėl vėliavų dydžių. Pažymėtina, kad vieno dydžio vėliavos buvo skirtos skyriams (130 x 95 cm), o kito – rajonų valdyboms (150 x 105 cm)¹³⁰. Vėliavų priedai buvo medinis kotas (2,5 m), sidabrinės spalvos viršūnė (35 cm) ir balta juosta su raudonais marginiais. Šios vė-

¹²⁶ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 235–248.

¹²⁷ Ten pat, p. 236.

¹²⁸ „Jaunosios Lietuvos“ vėliavos // Lietuvos aidas. 1930, liepos 10, Nr. 154, p. 3.

¹²⁹ Mūsų vėliava // Jaunoji karta. 1930, Nr. 12, p. 191.

¹³⁰ Ten pat.

liavos abiejų pusių ir koto viršūnės piešiniai buvo publikuoti laikraštyje „Jaunoji karta“¹³¹. Vėliavų kotų viršūnės Metalo išdirbinių dirbtuvėje (vedėjas Leopoldas Janča) buvo pagamintos 1931 m.¹³² 1932 m. užsakant vėliavas centro valdyboje jų kaina buvo: šilkinės su šilko kutais – 300 Lt, su aukso – 320 Lt, vilnonės – 250–270 Lt¹³³. Centro valdyba dėl vėliavų siuvimo susitarė su Mergaičių rankų darbų kursų vadove siuvinėtoja A. Skripkaite (Kaunas, Ukmergės pl. 38–24)¹³⁴. 1934 m. centro valdyboje užsakytų vėliavų kaina jau buvo 185 Lt (medžiaga – 90 Lt, viršūnė – 15 Lt, išsiuvinėjimas – 80 Lt)¹³⁵. Medžiagą taip pat buvo galima įsigyti atskirai ir išsisiuvinėti patiems skyriams.

Aprašytoji sąjungos vėliava pagal vėliavos statutą turėjo būti naudojama iki 1936 m. Pokyčių įvyko prieš 1935 m. gegužės 11 d. įvykusį visuotinį sąjungos skyrių atstovų suvažiavimą. Centro valdyba patvirtino naują sąjungos vėliavą su trijų liepsnų ženklu. Naujas „Jaunosios Lietuvos“ sąjungos vėliavos statutą nustatė dvi vėliavas – iškilmingąją ir paprastąją¹³⁶. Iškilmingoji nuo senosios vėliavos skyrėsi tuo, kad pagrindinėje pusėje vietoj buvusio sąjungos ženklo yra naujasis – trys liepsnos, o antroje pusėje vietoj svastikų – du žaliais ratais apsupti trijų liepsnų ženklai, taip pat įrašas „Lietuvių tautinės jaunuomenės sąjunga“. Paprastoji vėliava buvo

nebalinto lino medžiagos su abiejose pusėse trijų liepsnų ženklu. Paprastos vėliavos buvo skirtos apylinkėms ir skyriams, o iškilmingosios – vadovybei¹³⁷. Svastikų pakeitimą į trijų liepsnų ženklą lėmė politiniai įvykiai. 1933 m. Vokietijoje į valdžią atėjus Adolfui Hitleriui ir nacionalsocialistams, visoje Europoje organizacijos svastikos simbolio ėmė vengti, o prieš pat Antrąjį pasaulinį karą ji buvo ir draudžiama. Vis dėlto buvo ir išimčių. Net 1936 m. priimtame Lietuvos tautininkų sąjungos naujos vėliavos projekte svastikų simboliai išliko.

Iš knygoje paskelbtų vėliavų matome, kad ne visos vėliavos atitiko nustatytą 1930 m. pavyzdį. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio muziejuje yra saugomos aštuonios vėliavos, kurios tiksliai atitinka 1930 m. pavyzdį. Dar trylika vėliavų yra 1930 m. pavyzdžio, bet su įrašu „Lietuvių tautinės jaunuomenės sąjunga“. Iš jų vienuolika vėliavų neturi išaustų mėlynos ir baltos spalvos tautiškų raštų motyvų. Atsakymo į klausimus, kas ir kada lėmė įrašo ir išvaizdos pakeitimus, spaudoje rasti nepavyko. Tačiau dalies vėliavų tikslų datų nustatymas ir archyviniai duomenys atskleidžia, kada tai įvyko.

Vienos iš ankstyviausių muziejuje saugomų šios sąjungos vėliavų yra Raseinių ir Viduklės skyrių (Nr. 14.49; 14.58). Šios knygoje netiksliai datuotos vėliavos buvo pašventintos ir įteiktos skyriams 1931 m. rugpjūčio 16 d.¹³⁸ 1931 m. vėliavą įsigijo ir Palangos skyrius (Nr. 14.47)¹³⁹. Visos šios vėliavos atitinka 1930 m. pavyzdį ir buvo siūtos vietos siuvėjų. 1932 m. birželio

¹³¹ Ten pat, p. 191–192.

¹³² Rajonų ir skyrių valdyboms žinoti // Jaunoji karta. 1931, Nr. 11, p. 16.

¹³³ Susirašinėjimai vėliavų reikalais, 1931 05 01–1932 11 26 // LCVA. F. 954, ap. 1, b.11, l. 28–29.

¹³⁴ Ten pat.

¹³⁵ Skyrių vėliavų įsigijimo reikalu // Jaunoji karta. 1934, Nr. 21, p. 338.

¹³⁶ *Grebliauskas B.* LTJ „Jaunosios Lietuvos“ Sąjungos vėliavos statutai // Jaunoji karta. 1936, Nr. 1, p. 11.

¹³⁷ Ten pat.

¹³⁸ *Klemčiūnas A.* Didelė šventė Raseiniuose // Jaunoji karta. 1931, Nr. 15–16, p. 13.

¹³⁹ Palanga // Jaunoji karta. 1931, Nr. 7, p. 13.

12 d. vėliava buvo įteikta Raguviškių skyriui (Nr. 14.48)¹⁴⁰, birželio 29 d. – Tauragės rajonui (Nr. 14.56)¹⁴¹, o rugpjūčio 21 d. – Jurbarko skyriui (Nr. 14.42)¹⁴². Šios trys vėliavos buvo užsakytos centro valdyboje: Jurbarko – 1932 m. gegužės 21 d., Raguviškių – birželio 10 d., Tauragės – birželio 13 d.¹⁴³ Jurbarko skyriaus vėliava buvo užsakyta pirmoji iš visų centro valdyboje užsakytų vėliavų. 1932 m. vėliavą įsigijo ir Jiezno skyrius (Nr. 14.41)¹⁴⁴. Raguviškių ir Tauragės vėliavos yra jau naujo pavyzdžio, o Jiezno ir Jurbarko skyrių – su nauju įrašu, bet dar su tautišku raštų motyvais. 1934 m. birželio 17 d. vėliavos buvo įteiktos Imbarės ir Skuodo skyriams (Nr. 14.40; 14.54)¹⁴⁵, o spalio 28 d. pašventinta vėliava įteikta Kelmės skyriui (Nr. 14.43)¹⁴⁶. Imbarės skyriaus vėliava buvo seno pavyzdžio, o Skuodo ir Kelmės – naujo. Pažymėtina, kad Imbarės vėliava yra vietinio darbo, o Skuodo – užsakyta centro valdyboje.

Iš turimų duomenų aiškėja, kad vėliavų išvaizdos pokyčiai įvyko 1932 m. Nuo tada visos centro valdyboje užsakomos vėliavos buvo siuamos su nauju įrašu ir be mėlynų ir baltų juostų. Tad įrašas vėliavose buvo pakeistas centro valdybos sprendimu 1932 m., tačiau kas lėmė tokį sprendimą – neaišku. Mėlynų ir baltų juos-

¹⁴⁰ Kretingos apskr. jaunaliuvių šventė // Jaunoji karta. 1932, Nr. 12, p. 247.

¹⁴¹ *Buvęs*. Tauragės rajone jaunaliuvių šventė // Lietuvos aidas. 1932, liepos 4, Nr. 148, p. 7.

¹⁴² B. Š. Didelė Jurbarko rajono jaunaliuvių šventė // Jaunoji karta. 1932, Nr. 17, p. 352.

¹⁴³ Susirašinėjimai vėliavų reikalais, 1931 05 01–1932 11 26 // LCVA. F. 954, ap. 1, b. 11, l. 19.

¹⁴⁴ Jėzinas // Jaunoji karta. 1932, Nr. 9, p. 181; *Svečias*. Jėzno valsčiaus jaunaliuvių šventė // Jaunoji karta. 1932, Nr. 19, p. 396.

¹⁴⁵ Skuodo rajono sportininkų šventė // Jaunoji karta. 1934, Nr. 25, p. 402–403.

¹⁴⁶ *Kelmutis*. Kelmėje Tautos diena ir vėliavų pašventinimas // Jaunoji karta. 1934, Nr. 44, p. 720.

tų nebuvimą centro valdybos siūtose vėliavose (išskyrus Jurbarko vėliavą) lėmė leidimas vėliavas siūti be juostų (kainuojančių 25–30 Lt), kurias patys skyriai gali nusiausti¹⁴⁷. Tačiau skyriai, kurie vėliavas siuvasi patys, ir toliau naudojo 1930 m. pavyzdį. Tai rodo Imbarės ir dvi išskirtinės – Merkinės ir Samūniškių – skyrių vėliavos (Nr. 14.46; 14.50). Pastarosios vėliavos yra 1930 m. pavyzdžio, bet, skirtingai nuo visų kitų, be viduryje turėjusios būti geltonos, žalios, raudonos juostos. Kataloge Merkinės vėliava yra datuojama 1931 m., o Samūniškių – 1932 m.¹⁴⁸ Tačiau abi šios datos nėra teisingos. Merkinės skyrius vėliavą įsigijo tik 1935 m. gegužę. Vėliava su kotu ir viršūne kainavo 118 Lt, o ją pasiuvo jaunaliuvių Mačiulskaitės¹⁴⁹. Oficialiai vėliava skyriui buvo įteikta 1935 m. birželio 9 d. Merkinėje vykusios jaunaliuvių šventės metu. Kartu vėliava buvo įteikta ir Samūniškių skyriui¹⁵⁰. Abiejų vėliavų panašumai rodo, kad abi siūtos Mačiulskaičių.

Lietuvos šaulių sąjungos vėliava

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugoma vos viena XXXI Pakražančio šaulių būrio vėliava ir net ne visa, o tik jos viena pusė. Be techninių parametrų, apie ją informacijos daugiau nepateikta¹⁵¹. Šaulių sąjungos vėliavą įsigyti pirmiausia susirūpino Kauno

¹⁴⁷ Susirašinėjimai vėliavų reikalais, 1931 05 01–1932 11 26 // LCVA. F. 954, ap. 1, b. 11, l. 29.

¹⁴⁸ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 245–246.

¹⁴⁹ *Jaunaliuvis*. Merkinė, Alytaus r. // Jaunoji karta. 1935, Nr. 24, p. 526.

¹⁵⁰ *Dedelė A.* Senovės atbalsiai Džukijoje // Lietuvos aidas. 1935, birželio 11, Nr. 132, p. 3.

¹⁵¹ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 249.

būrys. 1926 m. šio būrio narys majoras Juozas Šarauskas (1894–1941) paruošė ir būrio vėliavos projektą. Tačiau tais pačiais metais centro valdyba pradėjo rūpintis bendru, visiems būriams nustatytu vėliavos projektu. Šios vėliavos projektą 1928 m. paruošė buvęs sąjungos narys plk. lt. Jonas Kazitėnas-Kaziutis (1893–1984)¹⁵². Šaulių sąjungos vėliava buvo žalios spalvos su pagrindinėje pusėje pavaizduotu baltu raiteliu raudoname skyde ir visuose keturiuose kampuose – sidabriniais Gedimino stulpais. Antrojoje vėliavos pusėje, viduryje buvo pilkos metalinės spalvos Šaulių skydas (43 cm aukščio ir 23 cm pločio). Skydo kraštai ir kryžius – sidabrinės spalvos. Visuose keturiuose kampuose užsiūti sidabriniai Šaulių sąjungos inicialai LŠS (dydis 15 x 15 cm). Pusračiu užsiūtas šaulių šūkis „Dėl Lietuvos nepriklausomybės“. Virš jo romėniškaisiais skaitmenimis išsiuvinėtas būrio numeris, o apačioje – būrio pavadinimas. Vėliavos turėjo būti siuvamos iš šilkinės, atlasinės arba gelumbinės medžiagos. Jos ilgis – 130 cm, plotis – 100 cm¹⁵³. Kaip priedas buvo pateiktas ir vėliavos piešinys¹⁵⁴. 1937 m. kariuomenės vadas patvirtino naują Šaulių sąjungos vėliavos pavyzdį. Esminis jos pokytis buvo tas, kad antrojoje pusėje šaulių skydas buvo pavaizduotas su sukryžiuotais šautuvu ir trimitu¹⁵⁵. Iš viso to aišku, kad Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje saugoma vėliava gali būti datuojama nuo 1928 iki 1936 m.

¹⁵² Kauno šaulių būrio vėliavos pašventinimas // *Trimitas*. 1928, Nr. 20, p. 659.

¹⁵³ L. Š. S-os būrių vėliavos aprašymas // *Trimitas*. 1928, Nr. 3, p. 105.

¹⁵⁴ L. Š. S-os būrių vėliavos aprašymas // *Trimitas*. 1928, Nr. 9, p. 312–313.

¹⁵⁵ Šaulių sąjungos vėliava ir ženklas // *Trimitas*. 1937, Nr. 11, p. 246–247.

Tačiau svarbu yra pažymėti, kad 1928 m. vėliavos projekte buvo šūkis „Dėl Lietuvos nepriklausomybės“, o muziejuje saugomoje vėliavoje yra šūkis „Nepriklausomai Lietuvai“. Pastarasis šūkis atsirado jau vėliau. Tad vėliava negali būti datuojama XX a. trečiu dešimtmečiu, o yra pagaminta jau po 1930 m.

Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos vėliava

Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugomos trys šios sąjungos vėliavos – Jurbarko, Raseinių ir Veiverių skyrių. Kataloge visos vėliavos datuojamos 1935 m. Taip pat nurodoma, kad sąjungos vėliavos projektą apie 1926 m. parengė dailininkas Juozas Kaminskas (1898–1957)¹⁵⁶. Vis dėlto kataloge pateikta informacija nėra tiksli.

Lietuvos kariuomenės savanorių¹⁵⁷ vėliava buvo suprojektuota tik 1928 m. Spaudoje nurodoma, kad vėliavos projekto pagrindą paruošė Panevėžio skyriaus narys savanoris Balčas, o šį projektą, pagal centro valdybos pageidavimus, galutinai užbaigė ats. kpt. Andrius Lopuchinas (1892–?). Vėliavos projektas yra aprašomas taip: ant vienos pusės – Gedimino stulpai ir parašas „Lietuvos Kariuomenės Savanorių Sąjunga“, skyriai čia dar įrašo savo pavadinimus, ant kitos pusės – tautiškos spalvos trikampis ir jame Vytis, viršuje įrašas „Tėvynės gerovė – mūsų laimė“, apačioje – ažuolo šakos su lapais¹⁵⁸. Spaudoje įvardytas savanoris Balčas nebuvo

¹⁵⁶ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 250.

¹⁵⁷ 1931 m. sąjungos pavadinimas pakeistas į Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga.

¹⁵⁸ Lietuvos kariuomenės savanorių vėliava // *Karys*. 1928, birželio 10, Nr. 24, p. 467.

vėliavos projekto autorius. Stasys Balčas (1884–1963) buvo Panevėžio savanorių skyriaus valdybos narys, jis, matyt, buvo vėliavos projekto pateikėjas. Pirminio vėliavos projekto autorius buvo J. Kaminskas¹⁵⁹. Šis vėliavos projektas (su pataisymais) ir buvo įgyvendintas. Pirmoji sąjungos vėliava buvo pašventinta 1929 m. liepos 21 d. trečiojo atstovų suvažiavimo metu. Šioje vėliavoje, kitaip nei buvo numatyta projekte, įrašas pakeistas į „Tėvynės laisvė – mūsų laimė“ ir įrašytos datos „1918–1920“¹⁶⁰.

Verslininkų sąjungos vėliavos

Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugomos dvi šios sąjungos vėliavos – centro valdybos (1934 m.) ir Kauno skyriaus (1935 m.)¹⁶¹. Be techninių parametrų, daugiau žinių apie vėliavas nepateikta.

Lietuvos verslininkų sąjunga ir Kauno skyrius vėliavas planavo įsigyti 1933 m. prieš spalio 6–7 d. vykiantį kongresą¹⁶². Tai turėjo būti laikinos vėliavos¹⁶³. Vėliavos projektas buvo priimtas 1934 m. spalio 16 d. centro valdybos posėdyje¹⁶⁴. Centro valdybos vėliava pašventinta 1934 m. lapkričio 25 d. Šiauliuose vykusio trečiojo Lietuvos lietuvių prekybininkų, pramoni-

¹⁵⁹ *Vikrutis*. Iš Panevėžiečių gyvenimo // Karys. 1932, sausio 28, Nr. 5, p. 95.

¹⁶⁰ Lietuvos kariuomenės savanorių s-gos trečiasis atstovų suvažiavimas // Lietuvos aidas. 1929, liepos 22, Nr. 163, p. 4.

¹⁶¹ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 255.

¹⁶² Verslininkai turės savo vėliavą // Dienos naujienos. 1933, rugsėjo 27, Nr. 220, p. 3.

¹⁶³ Didelis prieškongresinis Kauno lietuvių verslininkų susirinkimas // Lietuvos aidas. 1933, rugsėjo 26, Nr. 217, p. 6.

¹⁶⁴ Liet. verslininkai turės savo vėliavą // Lietuvos aidas. 1934, spalio 17, Nr. 237, p. 8.

ninkų ir amatininkų kongreso metu. Vėliavą pašventino Šiaulių dekanas Stanislovas Sarapas (1872–1953)¹⁶⁵. 1935 m. pabaigoje vėliavą įsigijo Ukmergės skyrius (pašventinta 1936 m. vasario 2 d.), o ne Kauno, kaip nurodyta kataloge. Kauno skyriui vėliava buvo įteikta ir pašventinta tik 1940 m. kovo 10 d., kai buvo švenčiama sąjungos dešimtmečio sukaktis¹⁶⁶.

Jaunųjų ūkininkų ratelio vėliava ir vėliavėlės

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugoma po vieną neįvardytų jaunųjų ūkininkų ratelių (JŪR) vėliavą ir vėliavėlę. Apraše pateikti tik techniniai parametrai, o datavimas – XX a. ketvirtas dešimtmetis¹⁶⁷. JŪR vėliava buvo patvirtinta 1933 m. liepos 14 d. Žemės ūkio rūmų valdybos posėdyje. Vėliava yra dvispalvė – viršuje balta, apačioje žalia, viršuje prie koto tautinių spalvų vėliavėlė (25 x 15 cm), netoli koto, ties viduriu šilku išsiūtas JŪR ženklas (20 cm skersmens), apačioje šilku išsiūtas ratelio įregistravimo numeris (9 cm dydžio), kuris atstos ratelio pavadinimą. Visa vėliava turi būti siuvama iš vilnonės medžiagos (125 cm ilgio ir 74 cm pločio). Koto ilgis 2,5 m. Jis dažomas žalia spalva, o viršūnė – balta. Vėliavos (be koto) kaina – 17,5 Lt. Taip pat yra pateiktas vėliavos piešinys¹⁶⁸. Nuo 1939 m. vėliavos išvaizda buvo kiek pakeista. Iki tol ratelio numeris ir dobilo lapas buvo išsiuvami tik vienoje pusėje,

¹⁶⁵ Lietuvos verslininkų kongresas Šiauliuose // Lietuvos aidas. 1934, lapkričio 26, Nr. 270, p. 10.

¹⁶⁶ Vakaryštė Kauno lietuvių verslininkų sukaktis // Lietuvos aidas. 1940, kovo 11, Nr. 116, p. 10.

¹⁶⁷ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 257.

¹⁶⁸ *Tiškus Vladas*. Jau suplevėsavo mūsų vėliava // Jaunasis ūkininkas. 1933, liepos 20, Nr. 28, p. 119.

o nuo 1939 m. numeris ir dobilas buvo išsiuvami abiejose pusėse. Kartu pasikeitė tokios vėliavos kaina. Dabar ji buvo 23 Lt¹⁶⁹. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje kaip tik ir yra saugomos 1939 m. pavyzdžio vėliavos. Tačiau tikėtinausia, kad jos yra pagamintos 1940 m. ruošiantis JŪR dešimtmečio minėjimui Vilniuje birželio 29–30 d.

Lietuvos universiteto studentų „Varpo“ draugijos vėliava

Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinyje yra saugoma „Varpo“ draugijos vėliava, kuri yra datuota 1923 m.¹⁷⁰ Tokios datos pasirinkimą, matyt, lėmė ant vėliavos esanti data – 1923 XII 6. Tačiau tai yra draugijos įsteigimo data. Savo vėliavą draugija įsigijo tik 1928 m., švęsdama penkerių metų sukaktį (draugija buvo įsteigta gruodžio 8 d.). Vėliavos melsvame fone suspindi didingas Laisvės Varpas, apgaubtas žalių ažuolo lapų vainiku¹⁷¹.

Išvados

Nors tarpukario Lietuvos organizacijų, turėjusių savo vėliavas, buvo labai daug, iki šiol beveik nėra jokių jų tyrimų. Didžioji dalis vėliavų šiandien yra jau visiems laikams prarastos. Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje yra saugomos vos 25 draugijų vėliavos, bet ir apie jas surinkta labai nedaug informacijos. Neabejotinai Lietuvos visuomeninių organizacijų 1918–

1940 m. vėliavos ateityje dar ne kartą bus rodomos parodose, taip pat publikuojamos įvairiuose leidiniuose. Dėl to yra būtina nuodugniau iširti jų istoriją, nustatyti pasiuvimo ir šventinimo datas, gamintojų ir siuvėjų vardus. Iš straipsnyje pateiktos informacijos galima padaryti šias išvadas:

- 1) Lietuvos skautų sąjungos (brolijos) vėliavų projektai buvo priimti 1930 m. Nuo 1935 m. gegužės 7 d. reglamentuota naujos skaučių draugovių vėliavos išvaizda.
- 2) Lietuvių katalikų jaunimo sąjungos „Pavasaris“ pirmosios vėliavos projektas buvo parengtas 1921 m. Tikėtina, kad jo autorius dailininkas V. Bičiūnas (1893–1943). Nuo 1924 m. vėliavose pradėtas naudoti naujas sąjungos ženklas. 1929 m. patvirtinama nauja vėliavos išvaizda. 1934 m. patvirtinami mergaičių ir vyrų sąjungų vėliavų pavyzdžiai. Nuo 1937 m. rugsėjo 1 d. visų vėliavų išvaizda buvo griežtai reglamentuota ir visos turėjo būti registruotos.
- 3) Lietuvių katalikų moterų draugijos vėliavos nebuvo griežtai reglamentuotos. Pirmosiose vėliavose, gamintose nuo 1923 m., buvo šūkis „Tiesa ir meilė“. Nuo 1927 m. vėliavose atsiranda draugijos ženklas, sukurtas dailininko A. Tamošaičio (1906–2005). 1928 m. vėliavos išvaizda buvo kiek pakeista.
- 4) Lietuvos katalikų vyrų sąjungos vėliavos projektas paruoštas 1935 m. Projekto autorius – dailininkas T. Kulauskas (1907–1977).
- 5) Lietuvos tautininkų sąjungos vėliavos projektas priimtas 1930 m. Projekto autorius – dailininkas J. J. Burba (1907–1952). 1936 m.

¹⁶⁹ Balsys J. Sutvarkykime JŪR vėliavas // Jaunasis ūkininkas. 1939, sausio 26, Nr. 4, p. 53.

¹⁷⁰ Mūsų vėliavos 1918–1940 m. Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus rinkinys, p. 259.

¹⁷¹ Varpininkų sukaktuvių minėjimas // Lietuvos žinios. 1928, gruodžio 10, Nr. 273, p. 3; J. K-a. Stud. Varpininkų sukaktuvių minėjimas // Moksleivių varpai. 1929, Nr. 9, p. 9.

- balandžio 29 d. priimtas naujas – pigesnės vėliavos projektas.
- 6) Lietuvių tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ vėliavos projektą sąjungos centro valdyba priėmė 1930 m. liepą. 1932 m. jis buvo kiek pakeistas. 1935 m. gegužę centro valdyba patvirtino naują sąjungos vėliavą su trijų liepsnų ženklų ir įvedė iškilmingąją bei paprastąją.
 - 7) Lietuvos šaulių sąjungos vėliava priimta 1928 m. Projektą paruošė J. Kazitėnas-Kaziutis (1893–1984). 1937 m. patvirtintas naujas Šaulių sąjungos vėliavos pavyzdys.
 - 8) Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos vėliavą 1928 m. suprojektavo dailininkas Juozas Kaminskas (1898–1957), o galutinai užbaigė ats. kpt. Andrius Lopuchinas.
 - 9) Verslininkų sąjungos vėliavos projektas priimtas 1934 m. spalio 16 d. Centro valdybos vėliava pašventinta 1934 m. lapkričio 25 d., o Kauno skyriaus – 1940 m. kovo 10 d.
 - 10) Jaunųjų ūkininkų ratelio vėliavos projektas patvirtintas 1933 m. liepos 14 d. Nuo 1939 m. vėliavos išvaizda buvo kiek pakeista.
 - 11) Lietuvos universiteto studentų „Varpo“ draugija vėliavą įsigijo 1928 m. gruodžio 8 d.

LITHUANIAN FLAG-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN 1918–1940

Eduardas Remecas

S u m m a r y

M. K. Čiurlionis National Museum of Art has the largest protected interwar Lithuanian organizations flags collection. All the flags set in 2010 were prepared by the published catalogue of the museum-album, “Our flag in 1918–1940. M. K. Čiurlionis National Museum of Art collection”. The book is about the inter-war Lithuanian societies, ceremonial flags, images of flags stored in the museum and their technical parameters. However, there is little data in the book on the creator of the flag, the precise chro-

nology and absolutely no data on mandatory requirements for appearance, flag accessories, the date of sanctifying, and so on.

This article provides additional information about the inter-war Lithuanian flags of eleven organizations. It shows the dates of the establishment and changes of the flags, the process of regulation and provides some information about the authors of flags’ projects. It also contains more than 50 flags of the acquisition and sanctifying date.

Įteikta 2014 09 10

Parengta skelbti 2014 10 28